СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Доц. д-р Тодор Кръстевич – Зам. ректор „Научноизследователска и проектна дейност“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Поля Ангелова
Проф. д-р Маргарита Богданова
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1815-6

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

Напълно автоматизирания луксозен комунизъм – опит за подмяна на идеологията с технология
Проф. д.н. Борислав Борисов, докт. Дмитрий Лем 7

Бюджетно осигуряване на националната сигурност – състояние и тенденции за периода 2010 – 2019 г.
Проф. д-р Андрей Захариев, ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Русалин Русалинов.....18

За информационното общество в България – 30 години след началото на промените
Проф. д-р Йордан Василев 27

Човешките ресурси в здравеопазването (2009-2019 г.)
Доц. д-р Анастасия Марчева, гл. ас. Милена Владимирова.....35

Реформата в българското данъчно облагане и икономиката в сянка
Доц. д-р Валентин Милинов 43

Надзор върху застрахователната дейност в България в контекста на защитата на интересите на застрахованите
Доц. д-р Венцислав Василев 51

Българската икономика преди и след 30 години: източници на растежа
Доц. д-р Вера Пиримова 58

Глобализацията на съвременната икономика и мястото на България в нея
Доц. д-р Людмил Несторов 67

Осигурително-технически аспекти на взаимовръзката „вход – изход“ през призмата на адекватността и еквивалентността на пенсионноосигурителната система в България
Доц. д-р Пламен Йорданов, докт. Жанета Ангелова 76

Застраховането като възможност за осигуряване на допълнителен доход на хората в надработоспособна възраст
Доц. д-р Румен Ерусалимов 84

Конвергенция на финанси и застраховане в България –
проявления, тенденции, възможности
Доц. д-р Стоян Проданов.....93

Анализ на показателите за капиталова адекватност на банките
в България през периода 2007 – 2018 г.
Гл. ас. д-р Аглика Кънева 102

Еволюция на държавния надзор върху застрахователната
дейност в България
Гл. ас. д-р Анелия Панева 113

30 години пазарна икономика в България: ефекти върху заетостта
Гл. ас. д-р Елка Сярова.....121

Оценка състоянието на задлъжнялостта в подсектор
„Местно самоуправление“
Гл. ас. д-р Петко Ангелов, докт. Силвия Заркова.....129

Развитие и усъвършенстване на институционалната структура
на пазара на труда в България
Гл. ас. д-р Таня Илиева 137

Пъзел с изменчивостта – методология за тестване на БФБ
Гл. ас. д-р Цвета н Павлов 144

Осигуряване в Универсален пенсионен фонд – състояние
и възможности
Ас. д-р Йордан Йорданов.....153

Инвестирането във ВЕЦ като важен възобновяем енергиен източник
в България
Ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Мирослав Костадинов.....161

Мястото на преките чуждестранни инвестиции
в българската икономика
Ас. Елица Петкова.....168

Парите – начален и краен стимулатор и ограничител на банковото
външнотърговско посредничество (Финансово-правни аспекти)
Ас. Игнат Папазов 177

Стрес тестовете на българската банкова система в контекста
на регулаторните изисквания на Базел III
Докт. Беатрис Любенова 184

Инвестиционните банки и ипотечните облигации
Докт. Борислав Киров 196

Презастраховането като инструмент за управление на риска
Докт. Вахан Бохосян 205

Отражение на петролните ценови шокове върху световната
икономика
Докт. Даниел Тунчев 211

Българският модел на системата „бонус-малус" и поредното
предизвикателство пред застрахователните компании
Докт. Михаела Монова 220

Проблеми и предизвикателства пред холдинговите дружества
в България
Докт. Теодора Цветкова 228

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

Същност и възможности за счетоводно отчитане
на специализираните пенсионни резерви в пенсионноосигурителните
дружества
Проф. д-р Атанас Атанасов 239

Съвременната агростатистика в България – началото
Проф. д-р Поля Ангелова 247

Стандартизация на счетоводството в предприятията от публичния
сектор в Република България
Доц. д-р Венцислав Вечев 255

Значими изменения в счетоводството в резултат на настъпилите
социално-икономически промени през последните 30 години
Доц. д-р Галина Чиприянова 261

Структурните промени в българската икономика и влиянието им
върху външната търговия и икономическия растеж
Доц. д-р Красимира Славева 270

Първи период в развитието на статистическия анализ
на „Отдалечени наблюдения“ ("OUTLIERS")
Доц. д-р Любомир Иванов **281**

Оценка на достъпа до интернет в дейността на предприятията
Доц. д-р Маргарита Шопова **288**

Стопански счетоводен анализ на ефективността и финансовата
стабилност на предприятието
Доц. д-р Марко Тимчев **296**

Правни аспекти на трансферното ценообразуване при данъчно
облагане в Р България
Доц. д-р Пенко Димитров **305**

Дуално или триално обучение по контролни дисциплини във висшето
образование – проблеми и предимства
Доц. д-р Пепа Стойкова **313**

Сравнителен анализ на финансирането на висшето образование
в страните от Европейския съюз
Доц. д-р Пламен Петков **324**

Предизвикателства пред одиторите в контекста на разширеното
докладване
Доц. д-р Силвия Костова **333**

Оценката на риска при извадковото изучаване в одита
Доц. д-р Стела Касабова **341**

Развитие на контрола върху акцизите през последните 30 години
Гл. ас. д-р Жельо Желев **347**

Мрежов модел за пътуване в България с БДЖ при планиране
на маршрут за пътуване с прикачване
Гл. ас. д-р Миглена Иванова **355**

Счетоводната професия в перспектива – умения и компетенции
Гл. ас. д-р Радосвета Кръстева-Христова **364**

Оценка на икономическото сближаване между областите в България
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов **371**

Проблеми при прилагането на разширения критерий на Дики-Фулър
Ас. д-р Евгени Овчинников 379

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Comparative Analysis of the Competitiveness of the Balkan Countries
Prof., PhD Lyubcho Varamezov.....387

Lean Management във висшето образование
Проф. д-р Маргарита Богданова 394

Стратегическият маркетингов мениджмънт – перспектива
за развитие на туристическите бизнес организации в България
Доц. д-р Ваня Григорова 403

Приложение на Big Data анализа за защита на информацията
Доц. д-р Веселин Попов, доц. д-р Петя Емилова 411

Проблемът с текучеството на персонала в българските предприятия
Доц. д-р Галина Захариева, докт. Дритон Сюлча.....419

Управление на преживяванията на персонала – фактор
за организационно развитие
Доц. д-р Ирена Емилова, гл. ас. д-р Милен Динков.....427

Подобряване на отрасловата свързаност чрез изграждане
на железопътния участък по коридор № 9
Доц. д-р Камен Петров, докт. Радослав Костев 436

Потенциал на индустриалния интернет за нещата за подобряване
на производствените процеси
Доц. д-р Наталия Маринова 445

Професионалното обучение и особености на системата
за професионално образование и обучение
Доц. д-р Христо Сирашки 453

Повишаване качеството на обслужване на клиенти чрез въвеждане
на нови технологии в търговията
Гл. ас. д-р Венцислава Минкова.....465

Предимства на гъвкавото управление на проекти и въздействието върху проектния риск
Гл. ас. д-р Евелина Парашкевова.....473

Социално-икономически промени - управленски аспекти
Гл. ас. д-р Елена Йорданова 481

Приложение на web 2.0 технологиите за споделяне на научни изследвания, ресурси и резултати
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова.....487

Съвременни предизвикателства пред управлението на регионалното развитие в Република България
Гл. ас. д-р Методи Иванов.....495

Маркетингови комуникации на българския бизнес в дигитална среда
Гл. ас. д-р Мирослава Ценкова 502

Местното самоуправление в България – някои основни постановки
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 510

Степен на интегрираност на приоритетите за интелигентна специализация в плановите документи
Ас. д-р Мариела Стоянова 518

Концепция за многостепенно управление: възникване, развитие, перспективи
Докт. Димитрина Проданова.....524

Развитие на електронната търговия в България през последните 30 години
Докт. Михаела Маркова.....533

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

Устойчивост в развитието на туризма в националната бизнес среда
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 543

Българската индустрия – тридесет години по-късно
Проф. д-р Анета Денева.....551

Подпомагане на доходите на производителите от аграрния сектор
Доц. д-р Виолета Блажева 560

Съвременни измерения на управлението на талантите
Доц. д-р Искра Пантелеева 566

Значение на инфраструктурните коридори за регионалното икономическо развитие на България
Доц. д-р Камен Петров 574

Изследване на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“
Доц. д-р Любка Илиева 583

Градско земеделие – алтернатива или необходимост
Доц. д-р Марина Николова 592

Теоретико-приложни аспекти на мърчандайзинга в българската търговска практика
Доц. д-р Петранка Мидова 603

Туристическите агенти, резервационните услуги на туроператорите и свързаните с тях дейности в България 30 години след началото на промените
Доц. д-р Петя Иванова 611

Изследване необходимостта от придобиване на търговски умения по женско предприемачество
Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова 618

Бизнес среда и предприемаческа дейност на българските пивоварни предприятия
Доц. д-р Сергей Найденов 626

Атрибутивно анализиране на асортиментното разнообразие в точките на продажби
Доц. д-р Симеонка Петрова 634

Периодът на прехода – 30 години растеж на регионалните дисбаланси
Доц. д-р Тихомир Личев 642

Социална работа и социално предприемачество
Гл. ас. д-р Ваня Ганева 652

Анализ на сезонността в търговията
Гл. ас. д-р Венцислав Перков 660

Разкриване на нефинансова информация от големите български държавни предприятия
Гл. ас. д-р Емил Николов 667

Подходи за управление на риска в търговските предприятия
Гл. ас. д-р Зоя Иванова 676

Проблеми и предизвикателства пред развитието на туризма в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 684

Развитие на туристическа дестинация България като част от интернационалния туристически пазар
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 690

Анализ на предприемаческите нагласи в България
Ас. д-р Ивайло Костов 698

Устойчиво развитие на българската индустрия
Докт. Айтен Сабри 706

Значение на пътната инфраструктура като фактор за подобряване състоянието на горскостопанските предприятия
Докт. Руслан Коларов 714

Анализ на възможни решения за преодоляване на височинните ограничения и ограниченията в газенето през канала море-езеро за по-големи плавателни съдове създавани от Аспарухов мост
Инж. Дойчин Ников, Красимира Вангелова 722

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

ISBN 978-954-23-1815-6

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

740

РАЗВИТИЕ НА КОНТРОЛА ВЪРХУ АКЦИЗИТЕ ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ 30 ГОДИНИ

Гл. ас. д-р Жельо Желев
Катедра: „Контрол и анализ на стопанската дейност“,
СА „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов,
zh.zhelev@uni-svishtov.bg

Резюме: *Настоящата разработка има за цел да проследи развитието на контрола върху акцизите. В тази връзка са разгледани основните нормативни актове, които обуславят контрола. Разгледаният период е разделен на три подпериода. Анализите и направените изводи подчертават устойчивост на положителните резултати от усъвършенстването на контролните действия върху акцизите и потвърждават неговия фискален и защитен характер.*

Ключови думи*: нормативни актове. контрол, данъчен контрол, акцизи, контролни процедури.*

JEL: H21, H61, H71, J24, K34, L66.

DEVELOPMENT OF EXCISE TAX CONTROL OVER THE LAST 30 YEARS

Head Assist. Prof. Zhelyo Zhelev PhD
Department of Control and analysis of economic activities
Dimitar A. Tsenov Academy of Economics
zh.zhelev@uni-svishtov.bg

Abstract: *The present report aims to check excise duty. In this connection, could look at the relevant regulations that determine the control. The considered period, it is divided into three subperiods. Analyzes and drawing conclusions ensure the sustainability of positive results from the use of results from refinement on control actions and ensuring its fiscal and protective nature of the excise.*

Key words: *control, tax control, excise duties, control procedures, tax obligations.*

JEL: *H21, H61, H71, J24, K34, L66.*

1. Въведение

Акцизът е косвен данък и участва във формирането на бюджета. Акцизът е включен в цената на стоки, които са посочени като акцизни в нормативен акт (Закон за акцизите и данъчните складове, Обн. ДВ.

бр.91, 2006). От една страна, акцизът е данък върху потребителски стоки, които не са от първа жизненоважна необходимост и се считат вредни за здравето. От друга страна, лицата, които произвеждат, употребяват, складират, движат и/или обезпечават акцизни стоки играят ролята на платци на дължимите акцизи. Предвид, че акцизните стоки се приемат като луксозни стоки може да се направи извода, че ***стойността на акциза не засяга интересите на бедните и данъчната тежест върху тях не се увеличава. По този начин акцизите служат като удобен инструмент за държавно регулиране и същевременно с това се прилагат адекватни контролни действия.***

Контролните действия основно са насочени към установяване на нарушения, слабости и недостатъци при производството, складирането и движението на акцизни стоки. Двете конкретни форми на контрола – ***проверка*** и ***ревизия*** са основни начини, чрез които се установяват нередностите при изпълнението на горепосочените действия (Тананеев, Ем.; Стойкова, П.;, 2013, стр. 93-116). Чрез проверката се установява наличието на неправомерни действия, но не може да се изясни размера на акциза. Поради това, констативният характер на ревизията дава възможност на контролните органи да установят реалния размер на дължимия акциз.

През последните 30 години облагането с акциз на определени стоки претърпява редица промени както в нормативните актове, така и в прилагания контрол за въздействие от страна на държавата. Поради тази причина, необходимо за научната разработка, е посочените по-горе години да бъдат разделени на ***три подпериода***. **Първият период** обхваща първите години на демокрацията (1991 г. – 1993 г.). **Вторият период** обхваща от 1994 г. до преди присъединяването на България към Европейския съюз (ЕС) (2006 г.). **Третият период** обхваща влизането на Република България към ЕС (2007 г.) до края на 2019 г.

1. Нормативно обезпечение и контрол върху акцизите в периода от 1991 г. до 1993 г.

В периода 1991 г. – 1993 г. е действал нормативен акт, с който се е начислявал данък върху оборота и върху акцизите (Закон за данък върху оборота и акцизите, 51). Задължените лица по този закон са били физическите и юридическите лица, едноличните и колективни фирми на граждани. Те са се облагали за производството или вноса на облагаеми стоки и услуги. Акциз се е начислявал върху **седем групи стоки**, като всяка група е имала различна данъчна ставка.

В ***първата група*** попадали уиски, водки, подсладени, маркови и специални спиртни напитки; бижутерия от благородни метали. Тяхната ставка е била 70 на сто. ***Втората група*** акцизни стоки обхващала входни билети за барове, вариетета и други; обороти от хазартни игри; тютюневи изделия; въздухоплавателни транспортни средства за лично ползване и морски съдове за лично ползване с нестопанска дейност; парфюмерийни-козметични стоки; обикновени ракии и вестници и списания, изискващи „18+“. Данъчната ставка за тази група акцизни стоки е била 60 на сто. С 50 % данъчна ставка са били стоките от ***третата група***, а именно кожени и кожухарски облекла от естествена кожа; лотарии, томболи и други игри на щастието. С 40 на сто са се облагали стоките от ***четвъртата група*** - вина, бира, кафе и вносен чай, кибрит и запалки***.*** ***Петата група*** стоки обхващала вината и ракията, произвеждани от физически лица за собствена употреба. Размерът на акциза на виното е бил 1 лв. на литър, а за ракията – 0,10 лв. на алкохолен градус. ***Шестата група*** включвала течните горива – бензин над А93 (60%) и под А-93 (50%), безоловни (40%), дизелово гориво (30%), газ-„Пропан-бутан“ (10%). В последната ***седма група*** попадал вноса на автомобили от физически и юридически лица. Основен критерий за определяне размера на акциза е бил работният обем на автомобила. За тези до 1800 куб. см не се е начислявал акциз, от 1801 до 2500 куб. см (10%) и над 2500 куб. см – 30%.

Контролът за правилното определяне и внасяне на акциза се е извършвал от органите на Министерството на финансите и ведомствения контрол по установения от министъра на финансите ред. Обект на контрол при производството на ракия са били данните в производствените листове. По тези листове се определял и акциза. Внасянето на акциза се е реализирало след като се издадат производствените листове. При виното, акцизът се е определял чрез подаване на данъчна декларация в данъчна служба. Акцизът е трябвало да се внесе в 7-дневен срок от подаването на данъчна декларация. За останалите акцизни стоки, обект на контрол, са били документите, които удостоверяват направения внос, произхода на акцизната стока и характеристиките на акцизната стока (брой, тегло, вид и други).

2. Нормативно обезпечение и контрол върху акцизите в периода от 1994 г. до 2006 г.

През 1994 г. е публикуван закон (Закон за акцизите, Обн., ДВ, бр. 19 , 1994), с който се уреждат действията по облагане на стоки и услуги

от местно производство и внасянето на стоки, посочени в Тарифата за акцизите (Тарифа за акцизите, Обн., ДВ, бр. 19, 1994). Акцизните стоки, обект на контрол са били:

1. Пивото;
2. Виното;
3. Тютюневи изделия, в т. ч. цигарите без филтър, цигарите с филтър, тютюнът за цигари, тютюн за лула, за дъвчене и за смъркане, както пури и пурети;
4. Алкохолосъдържащи суровини;
5. Кафе – печено, сурово, екстракти от кафе, прахообразни смеси със съдържание на екстракт от кафе над 10%, чай (с изключение на билков и плодов);
6. Пътнически автомобили, товаро-пътнически и състезателни автомобили за не повече от 9 човека, включително водача, с мощност на двигателя над 120 киловата (kW);
7. Авиационен бензин, автомобилен бензин (безоловен и олово-съдържащи), дизелово гориво, масла и нефтен газ.

В сферата на услугите обект на контрол са били хазартните игри, хазартните автомати и други съоръжения за хазартни игри в казино. Акцизът върху тези услуги се е начислявал на тримесечие.

Лицата, подлежащи на контрол са били производителите и вносители на акцизни стоки, както и организаторите на хазартни игри. Те са били задължени в рамките на 14 дни след започване на дейността да се регистрират в съответната данъчна дирекция, където са данъчно регистрирани. Физически лица, които са произвеждали ракия и вино за собствено потребление (до 2000 алкохолни градуса годишно), както и вносителите на автомобили за лично ползване, не с търговска цел, са били освободени от заплащане на акциз.

Контролът върху акцизните стоки се е осъществявал от данъчните и митническите органи. Данъчните органи са били ангажирани с контрола при регистрацията на задължените лица, производството на акцизни стоки и предоставянето на услугите, свързани с хазартни игри. Обект на контрол е била ***декларацията, която лицата подават***. Тя е била основанието да се издаде данъчно удостоверение. С този документ се давало разрешение на производителите и вносители на акцизни стоки, както и на организаторите на хазартни игри да осъществяват дейността си.

Друг обект на данъчните органи е *бил* ***начисляването на акциза***. Причината е, че на датата на издаване на фактурата се начислява и

акциза. Проверявало се дали фактурата е издадена на датата на прехвърляне на собствеността на стоката или предоставяната услуга, или на датата на плащането.

Обект на контрол от страна на данъчните органи са били и акцизните стоки, които са ***облепени с бандероли*** (тютюневи изделия и спиртни напитки). Проверките са обхващали асортимента на спиртните напитки и тютюневите изделия, техния вид, количествата, които подлежат на облепяне с бандерол, размера на акциза, определен на опаковка и сумата на акциза за заявените количества.

Митническите органи осъществявали контрол върху ***вноса на акцизни стоки***, както и върху ***дейността на обектите за безмитна търговия***. При внос на акцизни стоки митническите органи следели за правилното начисляване на акциза. За акцизните стоки поставени под режим отложено плащане на акциз, митническите органи проверявали размера на обезпечението, тъй като то трябвало да бъде равностойно на пълния размер на акциза.

Лицата, получили разрешение за откриване и управление на склад под митнически контрол носели отговорност при отклонение на стоките от митнически режим по време на тяхното съхранение. При установяване на несъответствия на фактическата наличност с наличността, заявена в документите, се търсела отговорност както от складодържателя, така и от вносителя на акцизната стока.

При обектите за безмитна търговия, митническите органи проверявали издадените ***фискалните бонове***, както и количеството заредено безмитно горивото на колите, влизащи в страната. Разрешеното количество е било в рамките на вместимостта на резервоара на колата. Проверявало се е вписания във фискалния бон регистрационен номер съответства ли на този, който притежава колата.

Митническите и данъчните органи са си взаимодействали и координирали действията при оказване на контролно въздействие върху производителите и вносителите на акцизни стоки. И двата типа контролни органа са имали право да инсталират технически устройства за осъществяване на контрол върху движението на акцизни стоки. Представителите на двете български институции са имали право, при официално запитване, да използват изпратената информация от институции на други държави.

Промените в новия нормативен акт се изразяват в групировката на отделните акцизни стоки и начините за контролно въздействие. В основата на промените е кандидатстването на Република България за членка на Европейския съюз. Една от основните задачи, поставена пред

страната ни е хармонизиране на законодателството. Именно акцизното законодателство е обект на подобно синхронизиране с това на ЕС, както в обхвата на отделните законодателни разпоредби, така и в прилагания контрол.

3. Нормативно обезпечение и контрол върху акцизите в периода от 2007 г. до 2019 г.

През 2006 г. влиза в сила нов Закон за акцизите и данъчните складове (Закон за акцизите и данъчните складове, 2005), който действа и към момента. Той урежда облагането с акциз, както и контрола върху производството, употребата, складирането, движението и обезпечаването на стоките, подлежащи на облагане с акциз. Акцизните стоки за разделени в четири групи:

1. Алкохол и алкохолни напитки – бира, тихи и шумящи вина, междинни продукти и етилов алкохол;
2. Тютюневи изделия – пури и пурети, цигари и тютюн за пушене;
3. Енергийни продукти – горива, масла, въглища и различните им разновидности;
4. Електрическа енергия.

Лицата, подлежащи на контрол са лицензираните складодържатели, регистрираните по акцизното законодателство лица, освободените от акциз крайни потребители, както и всички други лица, извършващи дейности с акцизни стоки. ***Лицензиран складодържател*** може да бъде всеки търговец по смисъла на Търговския закон (Търговски закон, 1991), което е получило лиценз за управление на данъчен склад от директора на Агенция „Митници“. ***Освободен от акциз краен потребител*** е лице, което има право да получава енергийни продукти или денатуриран по специален метод етилов алкохол, които се използват за освободени от акциз цели, въз основа на получено удостоверение за освобождаване от акциз. Останалите регистрирани по акцизното законодателство лица са ***регистриран получател, регистриран изпращач***, ***независима малка пивоварна***, ***специализиран малък обект за дестилиране*** и ***временно регистриран получател.***

В унисон с европейската практика, в средата на 2006 г. Агенция „Митници“ поема изцяло администрирането на акцизите у нас. По този начин, освен вноса на акцизни стоки, Агенция „Митници“ осъществява контрол и върху производството и търговията на територията на страна и в рамките на ЕС.

Контролните действия на митническите органи върху акцизните стоки са регламентирани в Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДОПК) (Данъчно-осигурителен процесуален кодекс., 2015). Поради тази причина, контролът върху акцизните стоки има характер на данъчно производство. Контролното въздействие включва **проверки** и **ревизии** на лицензираните складодържатели, регистрираните по акцизното законодателство лица, освободените от акциз крайни потребители, както и всички други лица, извършващи дейности с акцизни стоки. От технологична гледна точка, насоките на контрола могат да бъдат три (Томева, М.; Петкова, З.; Антов, М.;, 2018, стр. 353):

- ***акцизно облагане при сделки и действия с акцизни стоки в страната;***
- ***акцизно облагане при сделки и действия с акцизни стоки в ЕС;***
- ***акцизно облагане при внос и износ на акцизни стоки.***

Контролното въздействие се осъществява основно чрез проверки на документи, отразяващи и отчитащи дейностите по производството, складирането и движението на акцизни стоки. Проверките могат да бъдат разделени на проверка по делегации, проверка по установяване на факти и обстоятелства, насрещни проверки и проверки по възстановяване.

Проверката по делегации обхваща действията, чрез които се установяват факти и обстоятелства, свързани с дейността на субекта, обект (данъчен склад), дейност или имущество, които се намират на територията на друга митница. Проверката по делегация се извършва **на място** при данъчнозадълженото лице. При ***проверка за установяване на факти и обстоятелства*** се търси информация, която е от значение за данъчно-установителното производство, както и относно отговорностите на задължените лица по закона. При извършването на проверката не се определят задължения на проверяваното лице.

Извършването на ***насрещни проверки*** са действията на митническите органи, които целят събиране на доказателства за трети лица. С нея не се установяват задължения за акциз на проверяваното лице, а факти и обстоятелства от значение за вече започналото производство, във връзка с което се извършва насрещната проверка.

Проверките по възстановяване се извършват от митническите органи, които са компетентни да възлагат и да извършват проверки във връзка с прихващането или възстановяването на недължимо платен акциз, както и на платен акциз, подлежащ на възстановяване, в съответствие с разпоредбите на ЗАДС.

Заключение

През последните 30 години, нормативната база, която определя обектите и субектите на контрола, ставките на отделните акцизни стоки, технологията на контрол, както и предвидените административни санкции е с често променящи се темпове. Въпреки това, се е запазило значението, че акцизите имат важна роля за държавното управление чрез своята ***фискална*** и ***защитна*** функция. Поради това, тяхното производство, складиране, внасяне и движение са контролирани както с документални, така и с фактически проверки. По този начин се оформя едно ***устойчиво развитие*** на контролните действия, които да бъдат ***адекватни*** на условията на времето, в което се прилагат, независимо от субекта, който ги осъществява.

Използвана литература:

Тананеев, Ем.; Стойкова, П. *Данъчен контрол и администрация.* В. Търново, Фабер. 2018 г.

Томева, М.; Петкова, З.; Антов, М. *Валутен и митнически контрол.* Свищов, АИ Ценов. 2018 г.

Закон за акцизите и данъчните складове, Обн. ДВ. бр.91 от 2006 г., изм. и доп. ДВ. бр.14 от 18 Февруари 2020 г.

Закон за акцизите, Обн. ДВ, бр. 19 от 2.03.1994 г., отменен 2006 г.

Закон за данък върху оборота и акцизите, Обн. ДВ. бр.91 от 13 Ноември 51 г., отменен 02.03.1994 г..

Правилник за прилагане на Закона за акцизите и данъчните складове, Обн. ДВ. бр.42 от 23 Май 2006г., изм. и доп. ДВ. бр.60 от 30 Юли 2019г.

Тарифа за акцизите, Обн., ДВ, бр. 19 от 2 март 1994 г.

Търговски закон, Обн. ДВ. бр.48 от 18 юни 1991 г., изм. и доп. ДВ. бр.83 от 22 Октомври 2019 г.

Commision, E. (2019, January 1). *EXCISE DUTY TABLES. Part II Energy products and Electricity.* Retrieved September 28, 2019, from www.ec.europa.eu:https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/energy_products/rates/excise_duties-part_ii_energy_products_en.pdf